



Ministeriöt ja virastot

Ohje hallitusta paluusta työpaikoille sekä hyvien etätyökäytäntöjen edistämisestä

1 Tausta ja tarkoitus

Hallitus linjasi 16.3.2020, että julkisen sektorin työntekijät, joiden työtehtävät sen mahdollistavat, työskentelevät etätyössä ja suositti samalla vastaavaa toimenpidettä yksityisille työnantajille. 6.5.2020 periaatepäätöksessä linjattiin, että etätyösuositus jatkuu toistaiseksi ja tilannetta arvioidaan uudelleen kesän jälkeen. 23.6.2020 hallitus arvioi epidemiatilannetta ja linjasi, että rauhoittuneen epidemiatilanteen johdosta laaja etätyösuositus päättyy 1.8.2020. Hallitus arvioi asiaa uudestaan, mikäli epidemiatilanne sitä edellyttää.

Hallitus totesi samalla, että laaja etätyön tekeminen on tuonut esille työnteon tapojen muutoksen ja digitalisoituvan työelämän murroksen, jossa työnteon erilaisia tiloja yhdistäen on kyetty uudistumaan ja rakentamaan entistä toimivampi 2020-luvun työelämä. Hallitus piti tärkeänä, että etätyön positiivisia elementtejä vahvistetaan edelleen työpaikoilla niin, että työnteossa voidaan joustavasti yhdistää työpaikoilla tehtävän työn ja etätyön parhaat puolet.

Euroopan komissio on myös suosittanut rajoitustoimenpiteiden vaiheittaista purkamista sekä että työpaikoille palattaisiin porrastetusti ja etätyöhön edelleen kannustaen.

Työnantaja vastaa työpaikoille paluun ohjeistuksesta ja järjestelyistä sekä työnteossa että toimitiloissa. Tämän ohjeen tarkoituksena on varmistaa, että työpaikoille paluu tehdään valtionhallinnossa hallitusti yhteisiin periaatteisiin perustuen ja että poikkeusajan etätyön parhaita käytäntöjä ja oppeja jatketaan myös normaalioloissa. Ohjeessa kerrataan pääkohdat valtiovarainministeriön 29.5.2020 julkaisemasta asiakirjasta (VN/13386/202-VM-1) *Valtionhallinnon yhteiset periaatteet paluusta työpaikoille COVID-19 epidemian jälkeen*.

2 Ohjeistus hallitusta paluusta työpaikoilla tehtävään työhön

2.1 Yleiset periaatteet

Työpaikoille paluun toteuttamisessa tärkeimpänä tavoitteena on työnteon kannalta toimivat järjestelyt sekä epidemian leviämisen estäminen. Toimenpiteiden lähtökohtana on työturvallisuuslaki sekä muut viranomaisten antamat ohjeet ja määräykset. Työnantajan on huolehdittava työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä ja otettava huomioon työhön, työolosuhteisiin ja muuhun työympäristöön samoin kuin työntekijän henkilökohtaisiin edellytyksiin liittyvät seikat.

Työnantaja vastaa siitä, että työpaikoille paluu on suunniteltua ja se toteutetaan mahdollisuuksien mukaan vaiheittain. Työnantajan ohjeistusten ja järjestelyjen niin työnteossa kuin toimitiloissa tulee perustua työpaikkakohtaiseen riskien arviointiin ja se on tehtävä yhteistoiminnan velvoitteita noudattaen yhteistyössä työsuojelun ja työterveyshuollon edustajien kanssa. Työnantajan on varmistettava, että ohjeistus tunnetaan ja toimenpiteet on oikain mitoitettu.

Työpaikoilla tehtävään työhön paluusta on julkaistu paljon ohjeistusta sekä Suomessa että kansainvälisesti. Näiden valtionhallinnon periaatteiden laadinnassa on hyödynnetty erityisesti Työterveyslaitoksen laatimaa ohjeistusta. Senaatti on tuottanut toimitilojen käyttöä koskevat periaatteet. Viranomaisten ja muiden asiantuntijatahojen ohjeista löytyy esimerkkejä erilaisten kysymysten ratkaisemiseen.

Taudin leviämisen estämisessä korostuu **yksilön oma vastuu** ohjeiden noudattamisessa sekä työssä, että vapaa-ajalla. Tämän on hyvä näkyä selkeästi myös työpaikkakohtaisissa ohjeissa. Kaikkein oleellista virustartunnan ehkäisyssä on noudattaa annettuja turvaetäisyyksiä ja riittävää hygienia- ja turvatasoa sekä varmistaa, että sairaana ei tulla työpaikalle. Jokaisen on harkittava mahdollisuuksien rajoissa siirtymistä työpaikalle tartuntariskin kannalta mahdollisimman turvallisella tavalla ottaen myös huomioon liikenneyhteydet, joukkoliikenne ja muut työmatkaliikenteen muodot.

Työnantajan vastuulla on järjestää työ siten, että työpaikalle palaaminen on turvallista ja riskit taudin leviämiseksi on minimoitu. Altistumis- ja sairastapauksien ohjeistaminen tulee tehdä yksityiskohtaisella tasolla siten, että jokaiselle työntekijälle on selvää, miten niissä tapauksissa toimitaan.

Riskiryhmille sekä niille työntekijöille, joilla samassa taloudessa asuu riskiryhmään kuuluva perheen jäsen, voidaan laajaa etätyössä oloa jatkaa ajallisesti pidempään ottaen kuitenkin huomioon yleinen covid-tilanne alueella. Tilanne arvioidaan yksilökohtaisesti työnantajan ja työntekijän kesken ja riskiryhmään kuulumisen varmistetaan tarvittaessa lääkärin todistuksella. Työnantajalla on vastuu toimenpiteistä työntekijöiden suojelussa, mutta vastuu työntekijän läheisten osalta on henkilöillä itsellään.

Virastoja ja ministeriöitä kannustetaan yhteistyöhön työterveys- ja turvallisuuden kanssa. Koronavirustestauksesta ei tulla antamaan valtion yhteistä ohjetta. Virastot päättävät linjauksensa perustuen oman toiminnan tarpeisiin ja kunkin oman työterveys- ja turvallisuuden sopimukseen. Kasvosuojien tai muiden suojavaarusteiden käytössä työssä noudatetaan viranomaisten sekä työnantajan antamaa ohjeistusta. Mikäli suojainten käytöstä ei ole linjausta, työpaikalla voi halutessaan käyttää omaa suojainta. Työmatkaliikenteessä noudatetaan omaa harkintaa sekä liikenteen järjestäjän ohjeita.

Virkamatkapäätöstä (sekä kotimaa että ulkomaat) tehtäessä huomioidaan aina Suomen ulkoministeriön maa- ja liikenneviraston suositukset sekä muiden viranomaisten ohjeet ja suositukset sekä kohdevaltion määräykset, ohjeet ja suositukset. Matkamääräystä harkittaessa esimiehen tulee huomioida matkan tarpeellisuus ja turvallinen toteuttaminen sekä delegaatiokoko ja karanteenimääräykset.

2.2 Työpaikan pelisäännöt

Kun henkilöstö palaa toimitiloihin, on välttämätöntä, että työpaikan toimintamalleja/pelisääntöjä muutetaan vastaamaan koronaepidemian aiheuttamia, voimassa olevia etäisyys- ja hygienia- ja turvavaatimuksia ja korostetaan kunkin vastuullista toimintaa työyhteisössä. Työnantajan keskeinen vastuu on mahdollistaa työntekijöiden turvallinen työskentely, painopisteen ollessa turvallisissa etäisyyksissä, ennaltaehkäisyssä ja käsihygienian ylläpitämisessä.

Virastoja ja ministeriöitä suositellaan tekemään selkeät ohjeet ja linjaukset ainakin seuraavista toimitiloihin liittyvistä keskeisistä pelisäännöistä:

1. Suositellaan linjattavaksi, millä edellytyksillä muilla kuin omalla henkilökunnalla on pääsy työtiloihin, kokouskeskuksiin, henkilöstöravintolaan tms. yhteiskäyttöisiin tiloihin.
2. Suositellaan, että aulapalvelut ja vartiointi on ohjeistettu ”talon tavoille”.
3. Suositellaan, että kokoustilojen varauksessa on 15 minuutin tauko ennen seuraavaa alkavaa kokousta ja pienten tilojen (esim. vetäytymistilat) käytön sallimista vain yhdelle henkilölle kerrallaan ja 15 minuutin taukoja henkilöiden vaihtuessa. Ennen tiloista poistumista olisi hyvä, jos kosketellut pinnat pyyhittäisiin.
4. Suositellaan työpaikalla olon ja ruokailun porrastuksen suunnittelua ruuhkahuippujen välttämiseksi.
5. Suositellaan portaiden käyttöä aina, kun se on mahdollista.
6. Suositellaan kätelevien välttämistä ja huolehditaan käsihygieniasta.
7. Suositellaan ”kosketusvälineen” käyttöä kahviautomaateilla, lukitusten avaamiseen, hissikerrosten, valaisimen päälle/poiskytkentään, kokoustilojen näyttöjen ohjaukseen yms., missä tarvitsee koskettaa painonapeja, joita monet henkilöt käyttävät.

2.3 Toimitiloihin palaamisen periaatteet

Valtion virastot ja laitokset eivät itse omista kiinteistöjään vaan ne vuokraavat toimitilansa Senaatti-kiinteistöiltä tai muualta. Kiinteistön omistajan vastuulla on pitää tilat käyttökelpoisessa kunnossa sekä huolehtia siitä, että toimitilat ovat turvalliset, terveelliset ja toimivat, kun toiminta palautuu kohti normaalia. Toimitilojen tarkoituksen mukaiset uudet kalustusjärjestelyt ovat tilankäyttäjän vastuulla, samoin kalusteiden palauttaminen paikoilleen epidemian jälkeen.

Virastoja ja ministeriöitä suositellaan tekemään selkeät ohjeet ja linjaukset ainakin seuraavista toimitiloihin liittyvistä keskeisistä asioista:

1. Suositellaan, että toimitilojen tarpeen mukainen siivous tehdään ennen tilojen uudelleen käyttöönottoa.
2. Suositellaan siivoussuunnitelman/ohjelman päivittämistä tilanteen vaatimalle tasolle.
3. Suositellaan, että toimitiloissa on riittävästi ja näkyvillä paikoilla käsien desinfiointiainetta tai muita desinfiointivälineitä (esim. desinfiointipyyhkeitä) ja tarpeen mukaan muita suojarusteita.
4. Suositellaan, että toimitiloista poistetaan käytöstä noin puolet avoimien ja yhteisessä käytössä olevien tilojen työpisteistä, mikäli työpisteet ovat alle 2 metrin päässä toisistaan tai niihin pääsy edellyttää toisen henkilön sivuuttamisen läheltä. Turvaetäisyyksiä voidaan pienentää läpäisemättömillä sermeillä.
5. Suositellaan, että kokoushuoneissa, sosiaalityöhuoneissa, henkilöstöravintoloissa, auloissa yms. puolet istuimista otetaan pois käytöstä ja tuolit sijoitellaan siten, ettei ole tarvetta/mahdollisuutta istua ketään suoraan vastapäätä ja että voidaan säilyttää 2 metrin väli ihmisten välillä.

2.4 Henkinen hyvinvointi

Toimitilojen käytön ohjeistuksen lisäksi työnantajan tulee tukea henkistä hyvinvointia työpaikoilla. Tämä voi tapahtua esimerkiksi hyödyntämällä työterveyshuollon palveluja tai tukemalla ja kehittämällä esimiestyötä.

Työnantajan on huolehdittava henkilöstön tasapuolisesta kohtelusta paluutilanteissa. Työnantaja vastaa kuitenkin työn tekemisen järjestelyistä ja päättää ne työtehtävät, joissa priorisoidaan työpaikoilla tehtävää työtä ja ne, joissa voidaan jatkaa laajemmin etätyössä.

Sekä etätyö että työpaikalle paluu voivat kuormittaa henkilöstöä ja myös virukseen liittyvät pelot voivat aiheuttaa suurta kuormitusta. Ihmiset reagoivat muutoksiin eri tavoin. Työnantajan on pyrittävä tukemaan henkilöstöä työpaikalle paluussa ja ohjeistaa olemaan matalalla kynnyksellä yhteydessä esimieheen, työsuojeluvaltuutettuun, työterveyshuoltoon tai muihin tukea tarjoaviin tahoihin työpaikoilla. Työpaikoilla on hyvä käydä keskustelua ja viestiä tilanteesta aktiivisesti, minkä vuoksi suositellaan, että sovitaan viestintärutiineista ja vuorovaikutteisesta kommunikaatiosta henkilöstön ja johdon välillä (esim. säännölliset katsaukset/keskusteluhetket).

Johdon ja esimiesten on valmistauduttava paluutilanteeseen ja varattava johtamiseen ja esimiestyöhön riittävästi aikaa. Työn tekemiseen liittyvät järjestelyt on käytävä läpi myös yhteistoimintamenettelyssä. Johdon ja esimiesten on saatava tilanteeseen koulutusta ja ohjausta tarpeen mukaan myöhemminkin.

3 Hyvien etätyökäytäntöjen edistäminen

Kokemukset ja osaaminen etätyöskentelystä ja digitaalisten työvälineiden käytöstä ovat lisääntyneet valtionhallinnossa poikkeusaikana merkittävästi. Etätyön jatkuttua jo yli kolme kuukautta työn teon edellytykset ovat parantuneet ja on opittu myös työskentelemään uudella tavalla. Työssä matkustaminen on myös vähentynyt erittäin paljon, kun on siirrytty etäkokoukseen ja opittu etätyön sujuvat käytännöt. Työnteko ja osallistuminen eri kanavissa ja yhteiskehittämisen alustoilla sekä verkostoissa ovat parantuneet olennaisesti. Kokemukset työn sujuvuudesta uudessa tilanteessa ovat olleet pääasiassa positiivisia ja henkilöstön palaute on ollut kannustavaa. Poikkeustilanteessa saadut opit ovat ainutlaatuinen mahdollisuus isoon kehitysloikkaan, jossa nyt esiin tulleet etätyön monet hyödyt ja osaaminen jalostetaan uudeksi tavaksi toimia myös normaalitilanteessa. Sähköisillä alustoilla työskentely sopii valtion asiantuntijoiden korkeaan osaamistasoon, luo valtiosta kuvaa modernina työpaikkana, sekä mahdollistaa kustannussäästöjen kautta tuottavuuden parantamisen.

Poikkeustilanteen seurauksena myös etätyön haasteita osataan nyt arvioida realistisesti. Kehitettävää on paljon ja panostuksia tarvitaan erityisesti työvälineiden kehittämiseksi. Etänä ja verkossa työskenteleminen haastaa osaamista ja johtamista sekä muuttaa työskentelyä.

Hallituksen linjausten mukaisesti valtionhallinnossa etätöiden positiivisia elementtejä tulee edelleen vahvistaa työpaikoilla niin, että työnteossa voidaan joustavasti yhdistää työpaikoilla tehtävän työn ja etätöiden parhaat puolet. Samalla on kuitenkin huolehdittava uuden tilanteen edellyttämästä johtamisosaamisesta, turvallisuudesta, henkilöstön tasapuolisesta kohtelusta sekä työyhteisön toimivuudesta. Valtionhallinnossa monimuotoinen työ muodostuu joustavasti eri työtehtävien edellytysten mukaisesti työpaikoilla tehtävästä työstä, muualla työnantajan osoittamissa työtiloissa tehtävästä työstä sekä virkamiesten ja työntekijöiden itse järjestämistä työn tekemisen paikoista. Työyhteisön toimivuuden ja työn tuloksellisuuden kannalta on tärkeää, että työpaikoilla on selkeät toimintatavat jokaisen osalta niin etätöille kuin työpaikoilla tapahtuvalle työlle.

Ministeriöitä ja virastoja kehoitetaan edistämään työpaikoilla tehtävän työn ja etätöiden joustavaa yhdistämistä myös epidemiatilanteen normalisoituessa. Erityisesti monipaikkaisen työn johtamiseen ja digitaalisten toimintatapojen osaamiseen tulee panostaa edelleen.

Valtion työmarkkinalaitos on antanut 26.6.2020 ohjeen (VN/5733/2020-VM-12) ”Etätöjärjestelyt 1.8.2020 alkaen”. Asiakirja ohjeistaa etätöiden järjestelyjä ja muun muassa työajan leimauskäytäntöjä etätöissä. Valtionhallinnon kehittämisosaston ja Valtion työmarkkinalaitoksen 8.6.2020 päivätty asiakirja (VN/5733/2020-VM-10) sisältää 31.12.2020 saakka voimassa olevat ohjeet koskien muun muassa menettelyä virkamiehen ja työntekijän sairauden todistamisesta, palvelussuhteen ehdoista tartuntatautilain mukaisten toimenpiteiden yhteydessä, virka- ja työmatkoista ja eräistä muista järjestelyistä.

Lisätietoja asiassa antaa finanssineuvos Mari Näätäsaari, (etunimi.sukunimi@vm.fi) tai puhelin 0295530090.

Osastopäällikkö, ylijohdaja

Juha Sarkio

Finanssineuvos, yksikön päällikkö

Mari Näätäsaari